תנחומא בובר — תרומה

וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ויקחולי תרומה וגו' (שמות כא א). זש"ה כי לקח טוב נתתי לכם וגו' (משלי ד ב), לקח הוא תורתי בנוהג שבעולם שני פרגמטין שהיו במדינה, זה לוקח מטכסין, וזה לוקח אולוסירקא, עמדו זה עם זה, אמר אחד לחבירו מבקש אתה להחליף, א"ל הן, החליפו זה עם זה, זה נתן מטכסין ולקח לו אולוסירקא, נמצא ביד זה דבר אחד, וביד זה דבר אחד, אבל תורה אינה כן, זה שונה סדר זרעים, וזה שונה סדר נזיקין, עמדו שניהם זה עם זה, אמר אחדלחבירו השנה לי סדר זרעים, ואני אשנה לך סדר נזיקים, נמצא ביד זה שנים, וביד זה שנים, יש מקח גדול מזה, הוי כי לקח טוב וגו'.

ד"א מי שלקח סחורה ויוצא לדרך מתיירא מן הליסטין, אבל התורה אינה כן, שמא יכולים הליסטים ליטול תורתו מתך לבו, הוי כי לקח טוב.

אמרו רבותינו מעשה בספינה שהיו בה פרגמטוטין, והיה שם חבר אחד, אמרו לו מה פרגמטיא שלך, אמר להם מוצנעת היא, אמרו לו למה לא תראה לנו אותה, אמר להם כשאכנס למדינה אראה אותה לכם, התחילו לחזור על הספינה ולא מצאו, התחילו שוחקין עליו, לא עשו אלא עמדו המוכסין עליהם ונטלו כל מה שהיה בידן, ולא היה להן לא לאכול ולא ללבוש, אותו חבר נכנס לבית הכנסת התחיל וישב ודורש להן, התחילו לכבד אותו ולפרנס אותו, אותן שהיו עמו בספינה התחילו באין עליו ומבקשין ממנו, אמרו לו בבקשה ממך בשביל שאתה מכיר אותנו למד עלינו זכות, מי גגרם לו להנצל התורה שבלבו היתה, הוי כי לקח טוב.

ד"א כי לקח טוב, אדם שהוא לווה מבני אדם, ולוקח סחורה ויוצא לדרך, פעמים שהיא מפסדת, אבל התורה אינה כן, אלא לומד אדם מכאן פרק אחד, ומכאן פרק אחד, הוא מתפרנס בהן, הוי כי לקח טוב.

[ויקחו לי תרומה]. אמר להן הקב"ה, היתה התורה שלי ונטלתם אותם קחו אותי עמה. ויקחו לי תרומה. אמר ריש לקיש כך שנו רבותינו חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן רומיה, החרש והשוטה והקטן והתורם את שאינו שלו ונכרי שתרם את של ישראל [אפילו ברשותו] אין תרומתו תרומה. וכולן מן הפסוק הזה, דבר אל בני ישראל, יצא חרש שאינו שומע, אשר ידבנו לבו, יצא שוטה שאינו מתנדב בלבו, מאת כל איש, יצא קטן שאינו איש, והתורם את שאינו שלו, שנאמר מאת כל איש, משלהן, ונכרי שתרם של ישראל אפילו ברשותו, שנאמר דבר אל בני ישראל, יצא נכרי שאינו מישראל.

ד"א דבר אל בני ישראל. ויקחו תרומה אין כתיב כאן, אלא ויקחו לי תרומה, כל דבר שנאמר בו לי, בעוה"ז ובעוה"ב, והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי [הארץ] (ויקרא כה כג), בעוה"ז ובעוה"ב, [כי לי כל בכור בבני ישראל (במדבר ח יז), בעו"ז ובעוה"ב, והיו לי הלוים (שם שם יד), בעוה"ז ובעוה"ב], ואף התרומה בעולם הזה ובעוה"ב.

ד"א ויקחו לי תרומה. כל נדבה שנאמר בה לי, יש בה ברכה, התרומה הזו יש בה ברכה, אמר ר' יוחנן כל מלאכת המשכן הביאו ישראל לשני בקרים, מנין, שנאמר והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר (שמות לו ג), שניתנה ברכה בתרומת המשכן, ויקחו לי תרומה.

[ד"א ויקחו לי תרומה]. אמר להן הקב"ה איני מטריח על אומה אחרת אלא עליכם, מה כתיב הנה עופלה לא ישרה נפשו בו וצדיק באמונתו יחיה (חבקוק ב ד), הנה עופלה, זה נבוכדנצר, כיצד המליך הקב"ה אותו על כל העולם, ולא היה שמח בחלקו, לא ישרה נפשו בו, והיה מביט בעצמו ומתבייש, ואומר אני מלך, ואומר לא ישרה נפשו בו, וצדיק באמונתו יחיה, לעולם הבא הקב"ה דן את בני אדם כל אחד ואחד עם בני אומנותו וצדיק עם אמונים יחיה, אמר להן הקב"ה כל אחד ואחד (היה) [חיה] מן אומנותו, ואני גאלתי אתכם ממצרים ואין אתם מפרישים לי תרומה ויקחו לי תרומה וגו'.

וזאת התרומה אשר תקחו מאתם וגו', ותכלת וארגמן וגו', ועורות אלים וגו', שמן למאור וגו' (שמות כה ג ד ה ו), אמר ר' יהודה בר' סימון לא תהיו סבורים שאתם גומלים עלי י"ג דברים, כנגד י"ג דברים שהפרשתי לכם במצרים, ואלו הן, ואלבישך רקמה, ואנעלך תחש ואחבשך בשש וכסך משי ואעידך עדי ואתנה צמידים על ידיך ורביד על גרונך, ואתן נזם על אפך ועגילים על אזניך, עטרת תפארת בראשך (יחזקאל טז י יא יב), ולחמי אשר נתתי לך סולת ושמן ודבש האכלתיך (שם שם יט), הוי י"ג שהפרשתים לי כנגד י"ג דברים שהפרשתי לכם במצרים, לעתיד לבא אני גומל לכם כנגד י"ג דברים הללו, מה שנאמר וברא ה' על [כל] מכון הר ציון וגו', וסוכה תהיה לצל יומם וגו' (ישעיה ד ה ו).

ד"א וזאת התרומה [וגו' ועורות תחשים]. ר' יהודה ור' נחמיה, ר' יהודה אומר חיה גדולה היתה במדבר ונטלו אותה ועשו אותה יריעות ממנה, ור' נחמיה אמר מעש נסים היה, ובשעה שנבראת בו בשעה נגנזה.

ד"א וזאת התרומה [וגו' זהב וכסף ונחושת]. זהב כנגד מלכות בבל, שכתיב בו אנת הוא (רישא דיהבא) [ראשה די דהבא] (דניאל ב לח), וכסף זו מלכות מדי, שכתיב בו ועשרת אלפים ככר כסף (אסתר ג ט), ונחושת זו מלכות יון, שהיתה פחותה מכולם, עורות אלים מאדמים זו מלכות אדום, שנאמר ויצא הראשון אדמוני (בראשית כה כה), אמר הקב"ה אע"פ שאתם רואים ארבע מלכיות האלו מתגאות עליכם חייכם שאני מצמיח לכם ישועה מתוך השיעבוד, מה כתיב אחריו שמן למאר (שמות כה ו), מהו מאור, זה מלך המשיח, שנא' שם אצמיח קרן לדוד [ערכתי נר למשיחי] (תהלים קלב יז), ודניאל היה רואה [ארבע] מלכיות אלו ומתייירא, שנאמר אתכרית רוחי אנה דניאל (דניאל ז טו), ומה היה דניאל רואה, אלא כיון שראה נבוכדנצר את החלום, ודניאל בא ופתר לו, אמר לו אנת הוא (רישא דיהבא) [ראשה די דהבא] (דניאל ב לח), חדוהי ודרעוהי די כסף (שם שם לב), זו מלכות בבל, ובתרך תקום מלכו אחרי ארע מינך (שם שם לט), מעוהי (וירכתוהי) [וירכתה] די נחש (שם שם לב), זו מלכות מדי, ומלכו תליתאי אחרי (דנחשא) [די נחשא] די תשלט בכל ארעא (דניאל ב לט), שקוהי די פרזל (שם שם לג), זו מלכות יון, ומלכו רביעאה (תהוי

תקפא) [תהוא תקיפה] כפרזלא, (ורגלוהי) [רגליא] מנהן (די פרזל) [פרזל] ומנהון (די) חסף (שם שם מ מב), זו אדום, למה נמשלה בברזל ובחרס, אמרו רבותינו המלכות הרשעה הזו היא עתידה להשתמש במטבע של חרס.

ד"א למה נמשלה בברזל ובחרס, אלא מה הברזל קשה כך המלכות הרשעה הזו קשה, ובחרס למה שעתיד הקב"ה לשברה כחרס, שנאמר ושברה כשבר נבל יוצרים וגו' (ישעיה ל יד), וראה מלך המשיח, שנאמר חזה הוית עד די התגזרת אבן וגו' (דניאל ב לד), אמר ריש לקיש זו מלך המשיח, ומחת לצלמא על רגלוהי (שם), לכל המלכיות שהן נתונות בצלם, ובזכות מה נמשל מלך המשיח באבן, בזכות יעקב, שנאמר משם רועה אבן ישראל (בראשית מט כד), די מטורא אתגזרת אבן (דניאל שם מה), שוא מכלה את העולם כולו, שנאמר והכה ארץ בשבט פיו (ישעיה יא ד), באותה שעה ישראל יושבין בהשקט ובטח, שנאמר וישבו עליה לבטח (יחזקאל כח כו).

ועשית יריעות עזים וגו' (שמות כו ז). זש"ה אהבתי אתכם אמר ה' (מלאכי א ב), הפסוק הזה מי אמרו, מלאכי [אמרו], אימתי בשעה שהיה מוכיח את ישראל, אמר להן מלאכי, היקבע אדם אלהים (שם ג ח), השיבו אותו במה קבענוך (שם), אמרו רבותינו דורו של מלאכי היה מוכיחן והן משיבין אותו, אמר להן היקבע אדם אלהים, אמר ר' לוי לשון ערבי הוא, ערבי בא להשיח עם חבירו יאמר לו האת גוזלינו האת קובעינו, היקבע אדם אלהים, ואמר ואמרתם במה קבענוך המעשר והתרומה (שם) שאין מוציאין אותו כראוי, חזר ואמר להן הלא אח עשו ליעקב (שם א ב), ואתם אומרים במה אהבתנו (שם), בנוהג שבעולם מי שיש לו בנים אחד בכור ואחד קטן מי נוטל הרבה הבכור, עשו יצא תחילה, שנאמר ויצא הראשון אדמוני (בראשית כה כה), הוא היה ראוי ליטול שני חלקים, ולא עשיתי כך, אלא יעקב נטל שני חלקים, העולם הזה והעולם הבא, כך עשו אמר ליעקב נסעה ונלכה וגו' (בראשית לג יב), נהלך שנינו בעולם, אמר לו יעקב טול עולמך ועבור, שנאמר יעבור נא אדוני לפני עבדו וגו' עד אשר אבוא אל אדוני שעירה (שם שם יד). אמר ר' יעקב חזרתי על כל המקרא אם הלך יעקב שעירה אם לא הלך, ולא מצאתי, ואימתי הוא הולך לעתיד לבא, שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון וגו' (עובדיה א כא), לפיכך ואוהב את יעקב, יעקב שותף עם עשו בעולם הזה, (אני) [אבל עשו אינו] שותף עם יעקב לעולם הבא, אמר שלמה יהי לך לבדך ואין לזרים אתך (משלי ה יז).

אהבתי אתכם אמר ה' (מלאכי א ב). ראו מה חיבה אתכם, מן הארץ ועד הרקיע מהלך ה' מאות שנה, וכן מרקיע ראשון לשני ומשני לשלישי ומשלישי לרביעי ומרביעי לחמישי ומחמישי לששי ומששי לשביעי, ואין צריך לשער מטלפי החיות, והכסא למעלה מכולם, וראו מה חיבבתי אתכם שהונחתי כולם, ואמרתי לכם עשו לי יריעות עזים ואבוא לשכון אצליכם, אמר ר' יהושע בן לוי אילו היו אומות העולם יודעים, מה היה המשכן טוב להם, היו מקיפין אותו אהליות וקסתריות, למה עד שלא הוקם המשכן היה הדיבור יוצא ונכנס לתוך אהליהם של אומות העולם והיו נתרזים, שנאמר כי מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש כמונו ויחי (דברים ה כג), אתה היית שומע וחי, אבל אומות העולם היו שומעים ונתרזים בתוך אהליהם. ולא תאמר במשכן אלא אפילו בית המקדש היה יפה להם, מנין הוא ששלה סידר בתפלתו, וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא וגו' (מ"א ח מא), אתה תשמע השמים וגו' (שם שם מג), אבל ישראל כשהיה בא להתפלל מה אומר, ונתת לאיש (כדרכיו) [ככל דרכיו] אשר תדע את לבבו וגו' (שם שם לט), אבל הנכרי בין עושין ובין שאין עושין תן לו כל מה שהוא תובע, למען [ידעון] כל עמי הארץ וגו' (מ"א ח מג), לפיכך בית המקדש היה יפה לאומות העולם, [אמר ר' שמואל בר נחמן עד שלא נבנה בית המקדש היה העולם עומד על תרנוס של שני רגלים, אבל משנבנה בית המקדש נתבסס העולם ועמד בישיבו, ולא תאמר בית המקדש, אפילו המשכן היה יפה לאומות העולם], לפיכך אמר הקב"ה למשה עשה לי משכן, שאני מתאוה לשכון אצל בני, כיון ששמעו מלאכי השרת כן אמרו לפניו רבונו של עולם למה אתה מניח עליונים ויורד לתחתונים, שבחך הוא שתהא בשמים, אשר תנה הודך על השמים (תהלים ח ב), אמר להם הקב"ה חייכם שאני עושה כשם שאמרתם, אמר חבקוק הנביא, אלוה מתימן יבא (חבקוק ג ג), ואחר כך ותהלתו מלאה הארץ (שם), אמר להם הקב"ה ומה אתם תמהים על זה, ראו מה אני מחבב את התחתונים ויורד ושוכן תחת יריעות עזים, שנאמר ועשית יריעות עזים.

ר' יהודה ור' נחמיה. ר' יהודה אומר חיה טהורה גדולה היתה במדבר וממנה עשו יריעות, ור' נחמיה אומר מעשה נסים היתה, לשעה היתה נבראת ונגנזה, תדע לך שכתיב ועשית יריעות וגו', אורך היריעה האחת שלשים באמה וגו', מי מביא לך יריעות של שלשים, מכאן אה למד כדברי ר' נחמיה שהיה מעשה נסים, [ולא תאמר ביריעה אלא אפילו בקרשים היה מעשה נסים], מהיכן היו הקרשים, יעקב אבינו נטע אותם בשעה שירד למצרים, אמר לבניו בני עתידים אתם להגאל מכאן, והקב"ה עתיד לומר לכם משאתם נגאלים עשו לי משכן, אלא עמדו ונטעו ארזים, בשעה שיאמר לכם לעשות משכן, והארזים מצויין בידכם, מיד עשו כשאמר להם אביהם, עמדו ונטעו ארזים.

אמרו רבותינו הבריח התיכון ירד ביד יעקב למצרים, שהיה משמש מן הקצה אל הקצה, לא עשה אלא היו הארזים אמרו שירה, הוא שדוד אומר אז ירננו כל עצי היער וגו' (תהלים צו יב), אין אז אלא שירה שאומר להקב"ה, ואומר אימתי יעשה משכן, וכשאמר הקב"ה [למשה] שיעשה את המשכן, מה אמר לו ועשית את הקרשים למשכן, אותם הקרשים שהתקין, להם אביהם. אמר ר' שמואל בר נחמני כ"ד מיני ארזים היו, ומכלם לא נבחר אלא ז', שנאמר אתן במדבר ארז שטה והדס ועץ שמן אשים בערבה ברוש תדהר ותאשור יחדו (ישעיה מא ט), ברוש אלטיין, תדהר (איספרנמין) [איספנדמון], תאשור (נקשנון) [פקסנון] שהוא מאושר מכל מיני ארזים, ומכולם לא נבחר אלא השיטה בלבד, [שנאמר] עצי שטים, ולמה קרא אותה שטים, אלא כדי לרפאות מה שעשו ישראל בשטים. ד"א עצי שטים, חטאו בשטים, ולקו בשטים, חטאו בשטים וישב ישראל בשטים (במדבר כה א), ולקו בשטים ויהיו המתים במגפה (שם שם ט), ולא זזו משם עד שנתרפאו, עמד פנחס והחזיר את החימה מהם, שנאמר פנחס בן אלעזר וגו' (שם שם יא), אמר הקב"ה לעולם הבא אני מרפא את השטים, שנאמר והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס והגבעות תלכנה חלב, (ואפיקי) [וכל אפיקי] יהודה ילכו מים ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים (יואל ד יח).

חסלת פרשת תרומה